

Onderwijsprogramma	<i>Lekker Licht</i>	17 oktober 2015 t/m 24 januari 2016
Doelgroep	Bovenbouw VMBO, havo en vwo	
Kerdoelen/examenprogramma	Examenprogramma Beeldende Vorming en Kunst Algemeen Kerdoelen: 33, 39, 42, 48, 50, 51 en 52	
Werkvorm	Instructie en Interactie	
Duur	1 uur	
Benodigdheden	Afbeelding van Rood-blauwe leunstoel, zie Bijlage & Gekleurde memoblaadjes (in geel, blauw en rood)	

Doelstellingen

- De leerlingen worden uitgedaagd om hun beleving van lichtkunst in de tentoonstelling te omschrijven door een link te leggen naar licht dat ze kennen uit hun dagelijks leven
- De leerlingen maken kennis met de grenzen tussen natuurlijk en kunstmatig licht en licht als functioneel en artistiek materiaal

Werkwijze

- Werkvorm: Instructie en Interactie
- Onder begeleiding van een museumdocent brengen de leerlingen een bezoek aan de tentoonstelling *Lekker Licht*
- De rode draad in deze rondleiding is dat de leerlingen door de ervaring van lichtkunst de rol van licht als artistiek materiaal leren kennen: wanneer is licht kunst?
- Laat de leerlingen zelf een koppeling maken tussen wat ze zien en wat ze weten. Laat hen de kennis van licht uit hun dagelijks leven toepassen op de lichtkunst. Door te vragen wat zij erin herkennen of juist niet, laat je hen reflecteren op verschillende (en misschien nog onbekende) vormen van licht
- **Let op:** VMBO, havo en vwo hebben een verschillende voorbereidende les gevolgd. De kunstwerken die door de verschillende niveaus tijdens de voorbereidende les zijn behandeld staan aangegeven in de rondleiding
- Benodigdheden: afbeelding van de Rood-blauwe leunstoel van Rietveld (print en plastificeer deze en laat hem zien tijdens de rondleiding, zie bijlage) en drie gekleurde memoblaadjes in de kleuren rood, geel en blauw

Bezoek aan het museum

- Grotere groepen worden opgedeeld in Groep A en Groep B. Beide rondleidingen zijn hieronder te vinden

Aan de museumdocent

Deze rondleiding is geschikt voor de niveaus VMBO, havo en vwo van de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. Omdat de leerlingen van deze niveaus op een verschillende manier leren, is in deze rondleiding een onderscheid gemaakt tussen informatie en vragen voor VMBO, havo en vwo. De vragen voor de havo zijn een uitbreiding op die van het VMBO en de vragen voor het vwo zijn een uitbreiding op die van het VMBO en de havo. Daarom is deze rondleiding voor het vwo uitgebreider dan die van de havo, die weer uitgebreider is dan de rondleiding voor het VMBO. Bij tijdsnood kun je zelf bepalen welke onderdelen je overslaat.

De vragen voor het VMBO zijn voornamelijk gericht op het kijken en herkennen. Vraag aan hen wat ze zien en of zij de lichtbronnen of materialen herkennen uit hun eigen omgeving. De eigen omgeving dient daarnaast als uitgangspunt voor het herkennen van verschillende vormen van licht, zoals soorten lampen, kleuren licht en bepaalde sferen die licht teweegbrengt.

De vragen voor de havo zijn een uitbreiding op het kijken naar en herkennen van licht. Na het benoemen en omschrijven van de lichtkunst wordt er gevraagd naar de mogelijke culturele of emotionele betekenis van het licht. Vragen als 'welke emotie roept dit werk bij je op' en 'wat is het effect van het licht' in dit kunstwerk kunnen worden gesteld. Het is belangrijk om de leerlingen hun persoonlijke ervaring te laten verwoorden. Verschillen tussen antwoorden laten namelijk zien dat licht bij iedereen een ander effect oproept, wat ook een interessant punt van discussie kan zijn. Laat de leerlingen daarom proberen uit te leggen waarom zij dat antwoord geven.

De vragen voor het vwo zijn een uitbreiding op het kijken naar en herkennen van licht en het omschrijven van de culturele of emotionele betekenis. Ook de rol van het licht als artistiek materiaal en de materiaalkeuze van de kunstenaar worden besproken. Want waarom kiest een kunstenaar voor licht en niet voor verf? En hoe bepaalt het licht de waarde van het kunstwerk of hoe wordt het verhaal in het kunstwerk erdoor bepaald?

/

Introductie] Lekker Licht is een tentoonstelling over lichtkunst, waar je lampen, filmpjes, projecties, foto's en schilderkunst vindt. Als je door de tentoonstelling loopt ervaar je het verloop van de dag. Hoe jullie dit zelf ervaren hebben jullie besproken in de voorbereidende les. Op een manier die voor jou bekend is, namelijk het verloop van de dag in licht, ontdek je in deze tentoonstelling lichtkunst die op een heel andere of eigen manier omgaat met daglicht en kunstmatig licht. In de voorbereidende les heb je al kennis gemaakt met de verschillen en overeenkomsten tussen natuurlijk en kunstmatig licht en functioneel en artistiek licht. Wat je hierover hebt geleerd mag je vertellen tijdens de rondleiding. Ook mag je je mening geven over de kunstwerken die je ziet en vertellen welke gedachten in je opkomen.

We lopen nu door de tentoonstelling. De tentoongestelde kunst mag je niet aanraken en maak niet te veel lawaai: er zijn ook andere bezoekers in de tentoonstelling. Als je een vraag hebt mag je die stellen!

Proefje] Interactief onderdeel: kleuren zien die er niet zijn. Plaats de groep op een lijn met voldoende afstand van een witte muur, zodat iedereen goed zicht heeft op de muur. Plak een gekleurde post-it op de muur en laat de leerlingen ongeveer 20 seconden hiernaar kijken. Vraag hen om te focussen op het zwarte stipje op de post-it, want ze mogen hun blik niet verschuiven. Haal na 20 seconden de post-it van de muur en laat de leerlingen nog naar dezelfde plek op de muur kijken. Welke kleur zien ze?

Herhaal de proef met een andere kleur post-it en vraag de leerlingen of ze nadat de post-it wordt weggehaald, kunnen blijven kijken naar de muur en focussen op een

punt. Als op die plek de kleur weer verdwijnt, moeten ze weer op een ander punt focussen totdat ze daar weer een kleur zien. Hoe lang zien ze nog de nabeelden?

Herhaal de proef met de derde kleur post-it. Vraag eerst welke kleur zij verwachten te zien in het nabeeld. Klopt dit?

Later in de tentoonstelling komen we nog een kunstwerk tegen dat hetzelfde effect oproept. Er is wel een verschil, want bij dat kunstwerk zijn de nabeelden nageschilderd die je net zag, maar die eigenlijk niet bestaan. Denk alvast na over de vraag hoe het toch mogelijk is dat je de nabeelden kunt namaken?

Electric Chair - Ivan Navarro] Wie herkent deze stoel? Het is een variant op de Rood-blaauwe leunstoel van Rietveld, de bekende meubelmaker en architect uit Utrecht. De originele stoel die hier is nagemaakt, kun je bekijken in onze tentoonstelling *Dit is het Centraal Museum!* Dit is hoe de originele stoel eruit ziet (laat de afbeelding van de Rood-blaauwe leunstoel van Rietveld zien). Het is een belangrijk kunstwerk in de collectie van het museum. Rietveld komt namelijk uit Utrecht en daarnaast bezit het museum een grote collectie van zijn werken, waaronder het Rietveld Schröderhuis. Rietveld is dus heel kenmerkend voor het museum, dus eigenlijk is deze stoel een verwijzing naar de plek waar we nu zijn.

Aan welke dingen herken jij je eigen omgeving? Welk object is kenmerkend voor het huis waarin je woont? En voor je kamer? Opstaan begint vaak met kijken en herkennen. Het licht schijnt door je gordijnen in je ogen. Kun jij 's morgens veel of fel licht verdragen? Waarom wel of niet?

De originele leunstoel heeft de kleuren rood, blauw en geel. Deze stoel is roze en geeft licht. *Wat vind je van het roze licht? Zou je liever op de roze of op rood-blaauwe stoel zitten?*

Havo] De titel van dit kunstwerk is *Electric Chair*. *Waarom denk je dat de kunstenaar voor deze titel heeft gekozen?* (Electric: het licht is kunstmatig en wordt gemaakt met elektriciteit, maar het kan ook een verwijzing zijn naar de elektrische stoel. *Vraag of de leerlingen weten wat een elektrische stoel is.* Door die titel krijgt het kunstwerk ineens een nare bijmaak. Dan is het niet meer een stoel om lekker op te zitten)

Vwo] *Denk je dat de kunstenaar met deze titel een verwijzing maakt naar een andere soort stoel? Welke is dat? (Elektrische stoel)* (Als de leerlingen het weten: probeer de link te leggen naar de Rood-blaauwe leunstoel. *Waarom maakt de kunstenaar een verwijzing naar de stoel van Rietveld? Hij had ook een nieuwe stoel kunnen vormgeven. Wat is hun mening/gedachte?*)

Broken Circle - Navid Nuur] Licht is een **natuurlijk verschijnsel**. We kunnen niet zonder licht, omdat we anders niks kunnen zien. Licht is ook ontastbaar, omdat we het natuurlijk licht van de zon en maan niet kunnen vastpakken en beïnvloeden. Met **kunstmatig licht** kunnen we wel zelf licht brengen en bepalen hoe dit eruit ziet, zoals de kleur of sterkte van het licht. *Wat is volgens jou kunstmatig licht? Is dat elektrisch licht (zoals een lamp) of licht dat de mens aanmaakt (dan is ook vuur kunstmatig)? Denk je dat vuurtjes (zoals kampvuren) die door de eerste mensen werden aangemaakt de eerste vorm van kunstmatig licht zijn?*

Zelfs kunstmatig licht (elektrisch in dit geval) kun je niet altijd beïnvloeden. Dit laat Navid Nuur zien in zijn kunstwerk *Broken Circle*. *Wat valt je op aan dit licht?* Er zit een verdikking in de lichtstraal, wat komt doordat Nuur stukjes glas in de neonbuis heeft gestopt. Omdat het licht hierdoor minder ruimte krijgt, gloeit het op. Nuur kan die werking van licht niet beïnvloeden, maar hij stuurt het wel aan door de buis op deze manier te manipuleren. *En welke kleur heeft het licht? Vind je het op ochtendlicht of avondrood lijken? Krijg je een warme of koude indruk bij dit licht?*

Havo] De titel van dit kunstwerk is *Broken Circle*. Dat verwijst natuurlijk naar de cirkel die onderbroken is. *Zou de titel misschien nog naar iets anders kunnen verwijzen? Wat is er nog meer gebroken, of wat is anders dan hoe het eigenlijk hoort te zijn?* (Het licht wordt gebroken/verstoord, omdat het licht niet normaal door de buis kan schijnen)

Vwo] Navid Nuur manipuleert de natuurlijke werking van het licht. *Vind je het licht in deze lamp daarom natuurlijk of kunstmatig licht?*

Gerrit Rietveld - Tafellamp] Licht is **functioneel**. Natuurlijk licht zorgt ervoor dat we kunnen zien en met kunstmatig licht kunnen we onze dagen lengen. Lampen zijn dus functionele objecten. Bovendien zijn lampen functioneel, omdat ze de sfeer van een bepaalde ruimte kunnen bepalen. Zoals je in de les hebt gezien, worden lampen soms speciaal voor ruimtes ontworpen, omdat ze het gedrag of de emotie van de mensen in die ruimte kunnen sturen. Een lichtvormgever denkt bijvoorbeeld na over hoe je het gezellige gevoel in een restaurant kunt versterken met licht of hoe het licht in een verkeerstunnel moet worden vormgegeven zodat het de autobestuurder niet afleidt. *Welke eigenschappen van kunstmatig licht kun je vormgeven? (Bijvoorbeeld de kleur, de sterkte, de richting, de grootte van de lichtbron en het knipperen van licht)*

Deze lamp is gemaakt door de meubelmaker en architect Gerrit Thomas Rietveld. Rietveld dacht altijd bewust na over de vorm van de objecten die hij ontwierp. Een lamp was niet alleen een functioneel object, maar ook een sculptuur. *Wat vind jij van deze lamp? Denk je dat de vorm praktisch en handig of artistiek is? Waarom? Wat denk je dat het belangrijkste was volgens Rietveld, de vormgeving of de functie van de lamp?*

Havo en vwo] *Vind je deze lamp een functioneel object of een vorm van kunst? Of zit het er tussenin? Weet je wat design is? Design is een heel eigen of specifieke vormgeving van een object. Soms is het ook een functioneel object dat op een zo mooi en uitgesproken manier wordt vormgegeven. Zou deze lamp misschien design zijn?*

Lichtkunst] Licht is niet alleen functioneel. Het wordt namelijk door kunstenaars gebruikt als materiaal om kunst mee te maken. Soms is een lichtbron een onderdeel van het kunstwerk en soms wordt het verschijnsel van licht weergegeven. **Lichtkunst** is dus een breed begrip. *Wat versta jij onder lichtkunst? Vind je design ook kunst?*

Makato Lamp - Wieki Somers] Lampen zijn voor ons erg handig, omdat we daarmee de natuurlijke dagindeling voor een gedeelte kunnen aanpassen. Het is voor ons natuurlijk dat we 's nachts slapen, maar we kunnen nu wel later naar bed, omdat we in het donker toch kunnen blijven zien door een lamp aan te zetten. In de voorbereidende les heb je geleerd dat de vormgeving van lampen niet zomaar ontstaat. De ontwerper denkt namelijk na over de ruimte waarvoor de lamp is bedoeld en welke sfeer het licht moet uitstralen. Een lamp is dus een voorwerp dat verschillende vormen kan aannemen. *Kun je je nog herinneren wat jullie over tl-lampen hebben besproken? Welke sfeer roepen ze op en voor welke ruimtes zijn ze geschikt?*

De vormgeving, of het design van een lamp kan ook zijn bedoeld om mooi te zijn. Kijk bijvoorbeeld naar de *Makato Lamp* van Wieki Somers. *Wat vind je van deze lamp? Vind je hem mooi? Lijkt hij op andere lampen die je kent? Voor welke ruimte in jouw huis zou jij deze lamp gebruiken? Zou hij geschikter zijn als sfeerlamp of als buitenlamp? Waarom denk je dat? Kun je aanwijzen wat er bijvoorbeeld niet geschikt aan is om hem als buitenlamp te gebruiken?*

Van Munster - Havo en vwo] Omdat je kunt zien dat niet alle lijnen van de vormen zijn verlicht, lijkt het alsof Jan van Munster met licht de lijnen van de vormen overtrekt. *Herken je deze vormen? Zijn het gewoon sterren of staan ze ergens voor? Sommige vormen zijn niet helemaal compleet, omdat het licht niet alle lijnen verlicht. Waarom denk je dat Munster hier een spelletje speelt met licht en vormen?*

Waarom verwijst hij naar vormen die we allemaal kennen, maar verandert hij die door ze maar voor een deel te verlichten?

Sly - Massive Attack] Nu gaan we een heel ander soort lichtkunstwerk bekijken. Dat is licht in een video/film. Deze videoclip hebben jullie ook al in de les bekeken. Kun je je nog herinneren wat je van de lichteffecten in dit filmpje vond? In dit filmpje worden sommige mensen met een raar licht belicht. Welk gevoel roepen die beelden bij jou op? Welke sfeer straalt dit filmpje uit? Wat had je van dit filmpje gevonden als deze lichteffecten niet werden gebruikt?

Havo en vwo] Licht is hier niet zozeer functioneel. Het is eerder een manier om de video spannender te maken of een bepaalde sfeer te creëren. Licht kan dus voor heel veel verschillende dingen worden gebruikt! Vind je muziekvideo's kunst (of misschien een populair massaproduct)? Vind je licht daarom een exclusief materiaal of een product van de massa, aangezien het ook in populaire vormen van kunst wordt gebruikt (zoals muziekvideo's, lasershows)?

Chris Kabel - Blue Sky Lamp] Chris Kabel maakte deze lamp waarmee hij het daglicht imiteert. De schijf breekt het licht van de lamp erachter namelijk op dezelfde manier als de dampkring. Daardoor ontstaat een kleurverloop naar buiten toe. Lijkt het licht op daglicht? En doet deze lamp je aan het winter- of het zomerlicht denken? Of misschien het avondlicht in de zomer en het ochtendlicht in de winter?

Havo en vwo] Vind je het gek dat we met een lamp natuurlijk licht kunnen imiteren? Vind je het licht ook mooi? Denk je dat deze lamp is bedoeld om licht te geven, als wetenschappelijk experiment of als een vorm van kunst?

Radiohead - Fake plastic tree] Fake plastic tree van Radiohead is een muziekvideo waarin een supermarkt wordt getoond die helemaal verlicht is in allerlei kleuren. Vind je dit mooi licht? Waarom wel of niet? Zou jij dit als kunst beschrijven? En als je denkt aan hoge en lage kunst, tot welke van de twee zou de video dan behoren?

Havo] De lichten vullen de schappen van de winkel. Waar zijn de lichten dus een vervanging van? (Van goedkope massaproducten uit de supermarkt) Waarom zou de maker van deze video ervoor hebben gekozen om hier lampen voor te gebruiken? Welke sfeer roepen de felle lichten op?

Vwo] Je hebt al nagedacht over of je dit filmpje hoge of lage kunst vindt. Misschien beschouwt de maker het als lage kunst, omdat hij op verschillende manieren naar massa (producten in de supermarkt en de veelheid daarvan en de lage prijs) en populaire kunst (muziekvideo) verwijst. Op welke manieren doet hij dat volgens jou? (Licht is een massaproduct, het licht is heel fel dus spreekt het oog direct aan en vraagt je aandacht en het verwijst naar de supermarkt die een plek is voor de massa en de producten zijn daar meestal niet duur)

Willem Marijs] Met dit kunstwerk laat Willem Marijs zien hoe de tl-lampen in de afgelopen jaren zijn ontwikkeld. **MEER UITLEG** Wat is er dan in de afgelopen jaren veranderd? Welke dingen kun je doen om het effect of het licht dat ergens wordt gescheten toch van uiterlijk verandert? (Bijvoorbeeld een kleurenfilter ervoor plaatsen)

Roland Schimmel] Het kunstwerk van Roland Schimmel houdt je hersenen voor de gek. Waarschijnlijk heb je dit al ervaren tijdens de voorbereidende les. Kijk er nog eens naar. Is het effect groter nu je het werk in een groter formaat ziet? Aan welk deel van de dag doet dit werk je denken? (Waarschijnlijk is dat overdag, omdat dan het licht het felst is, waardoor je eerder nabeelden ziet)

Havo en vwo] Denk je dat de kunstenaar dit werk heeft gemaakt om je alleen voor de gek te houden of zou het ook bedoeld kunnen zijn om mooi te zijn?

Navid Nuur - The Agreement] Navid Nuur heeft een heel speciaal lichtkunstwerk gemaakt. Eigenlijk bestaat dit kunstwerk alleen in de toekomst. Hier hangt namelijk een verklaring die iemand ondertekend heeft. Daarmee geeft hij toestemming aan Nuur dat hij na zijn dood een deel van de as mag gebruiken van de crematie. Die as gebruikt Nuur dan als coating van een neonlichtje, zodat het neonlicht **heel fel (?)** wordt. Op die manier wordt iemand na zijn dood herinnerd via licht. *Vind jij dit een mooie manier van herinnering? Heb jij soms andere herinneringen bij het zien van licht? Doet bepaald licht je ergens aan denken?*

Havo en vwo] Licht staat in dit werk misschien wel symbool voor het leven en de dood. Waarom zou het symbool kunnen staan voor leven (omdat het leven van iemand op die manier wordt herinnerd) en waarom voor de dood (omdat het licht/het uiteindelijke kunstwerk aangeeft dat iemand is overleden). *Kun je misschien nog andere dingen bedenken waar licht symbool voor staat? (Leven, vernieuwing, kennis, geloof, vrede) Ken je ook uitspraken of gezegdes met licht?*

Dit is een moeilijke opdracht] 'Het licht is uitgegaan' is een uitspraak die soms wordt gebruikt om aan te geven dat iets is gestopt of dat iemand is overleden. *Is deze uitspraak ook van toepassing op dit kunstwerk? (Ja, want het werk kan alleen bestaan door de dood, want zonder de dood is het neonlicht niet mogelijk. Nee, want de overledene blijft leven in de herinnering en zijn leven wordt vereeuwigd, doordat het een nieuwe en permanente rol krijgt)*

Amy Winehouse - Live in London] Tijdens haar show gebruikt Amy Winehouse heel veel kleuren licht. *Denk je dat ze daarmee de sfeer van een liedje wil versterken? Als ze een vrolijk nummer zingt, welke kleur licht zou je daarbij verwachten? En als ze een droevig liedje zingt?*

Oscar Santillan - The permanent blink] Weet je wat de vertaling is van de titel 'The permanent blink'? Een blink is een oogwenk of geknipper met je ogen. *Had jij deze video snel ontdekt? Of schoot hij in een oogwenk voorbij? Kun je ook zien wat de man op de projectie doet? (Hij knippert ook met zijn ogen) Waarom denk je dat de kunstenaar ervoor heeft gekozen om de projectie zo klein te maken? Vind je het raar dat dit werk in het museum hangt, terwijl misschien veel mensen het niet zien?*

Vwo] Denk je dat de kunstenaar met dit kunstwerk misschien een statement wil maken? *Wat is de rol van kunst in een museum: Moet het duidelijk zijn dat het kunst is, of mag het de betekenis van kunst ook bevragen?* Omdat het zo onopvallend is, zou je denken dat de kunstenaar het niet heeft gemaakt met het doel om het werk aan iedereen te laten zien. *Is het daarom misschien postmoderne of conceptuele kunst, omdat het algemene ideeën over hoe kunst eruit moet zien (groots, zichtbaar), bevraagt en daardoor juist aandacht vraagt?*

Samen reflectors plakken] Interactief onderdeel: reflectors plakken. Nu gaan we samen een kunstwerk maken. De keuze is aan jullie hoe het er uit komt te zien!

Jullie hebben allemaal een reflector gekregen. Deze kun je hier op de muur plakken. Als je er een foto van maakt en je flits aanzet, dan zie je het kunstwerk oplichten. *Net als bij het werk van Dominique Teufen met de spiegels (in de voorbereidende les besproken, volgt later in de rondleiding), kun je dit kunstwerk alleen maar zien door de ogen van een camera. Reflectors zijn functioneel licht, maar vind je het in deze vorm ook kunst? Omdat meerdere mensen het vormgeven, vind je het daarom ook kunst?*

Als het donker wordt, wordt licht steeds belangrijker. Zonder licht zouden we 's avonds niet meer televisie kunnen kijken, nachtdiensten kunnen werken of kunnen uitgaan. Met de komst van kunstmatig licht is ons gedrag veranderd en daarnaast blijft de innovatie van licht daarnaast in ontwikkeling, zodat er steeds meer mogelijk is. Zo kunnen we nu bijvoorbeeld met de glasvezelkabel informatie verzenden in de vorm van licht. Die informatie zorgt ervoor dat je televisie kunt kijken. (De data wordt omgezet in nullen en enen (licht en geen licht), dat wordt

door de kabel gescheten en dat wordt weer omgezet in nullen en enen). Licht bevindt zich dus zelfs op plekken waar we het niet zien. Een kunstenaar die licht onzichtbaar maakt in kunst is Matthijs Munnick:

Matthijs Munnick - Common Structures] Een werk dat speelt met je hersenen en ervaring is dit werk van Matthijs Munnick. Hij heeft een grote kubus gemaakt die heel veel kleuren licht heel snel achter elkaar schijnt. Het licht verandert echter te snel van kleur om alle kleuren met het blote oog te kunnen onderscheiden en daarom lijkt het groen licht. Het licht gaat daarom de snelheid van je hersenwerking voorbij. *Denk je dat je hier lang naar kunt blijven kijken of zou je heel onrustig worden? Zou de kunstenaar met dit werk een wetenschappelijk proefje willen doen of denk je dat hij hiermee de kracht van licht wil laten zien?*

Gabriel Lester] Gabriel Lester creëert hier een grote lichtruimte waar je als bezoeker in onder wordt gedompeld. *Welk effect heeft dit op jou? Voel je je misschien even los van tijd en ruimte? Kun je je nog een andere situatie herinneren waarin licht een grote invloed op je gevoel of lichaam had (misschien wel op je lichaam, bijvoorbeeld dat je onrustig wordt bij flikkerlicht of op je geest, dat je je ineens heel vrolijk voelt door felle kleuren licht)?*

Blended] Interactief onderdeel: laat jezelf scannen. *Waar doet dit licht je aan denken? Vind je het een gek idee dat je dingen kunt scannen door er licht op te schijnen?*

Havo en vwo] Is het kunstwerk de lamp, de techniek of jouw afdruk?

Bastian Visch -] Bastian Visch is een modeontwerper. Voor het ontwerp van deze trui heeft hij speciale technieken gebruikt met licht. Deze trui komt tot leven met blacklight, dat de trui oplicht in het donker. *Heb je wel eens meegemaakt hoe blacklight bijvoorbeeld je tanden of stofjes op je kleding oplicht?*

Mode en licht worden hier dus samengevoegd tot lichtkunst. *Vind jij dit lichtkunst, of alleen mode of licht? Beschouw je het als interdisciplinaire kunst of vind je dat licht eigenlijk geen kunst kan zijn? We hebben namelijk gezien dat licht in kunst op heel verschillende manier gebruikt kan worden. Namelijk als wetenschappelijke proef, sfeerbepaler, ervaring of betekenisgever (het gebruik van licht zegt iets over de betekenis van het kunstwerk, omdat licht bijvoorbeeld een ander materiaal vervangt of een symbolische betekenis heeft). Wat kun je nu zeggen over lichtkunst? Hoe zou je de soort kunst beschrijven?*

Havo en vwo] En wat is het verschil tussen lichtkunst en lampen of zonlicht?

Werkplaats] Interactief onderdeel: experimenteren met licht. Laat de leerlingen zelf experimenteren in de Werkplaats van licht. Vraag wat zij ervaren, ontdekken of proberen te maken/doen. Zijn ze verbaasd of herkennen ze de effecten?

Werken die tijdens de voorbereidende les zijn besproken

Roland Schimmel] Over de hersenwerking en de invloed van licht hierop. De leerlingen hebben een afbeelding van dit kunstwerk bekeken en waarschijnlijk al het effect ervaren tijdens de les

Wieki Somers - *Makato Lamp*] Over het verschil tussen een functionele en een mooie lamp. Wat is design? Hoe omschrijf je een lamp als het geen lichtkunst is maar ook niet enkel functioneel?

Oscar Santillan - *Failed Dawn*] Over waarom lichtkunst kunst is. Tl-lampen zijn misschien wel de meest sfeerloze en functionele lampen die men kent. Toch vormen ze hier samen een kunstwerk. Welke aspecten van deze opstelling maken het kunst?

Sly - *Massive attack*] Over welk effect de lichteffecten hebben op de beelden. Worden ze mooier, vervelend om te zien, raar of sferisch?

Len Lye - *Kaleidoscope en Color Box* (alleen door havo en vwo)] Wat is de relatie tussen beeld en geluid? Welke sfeer roepen de beelden op en hoe versterken het beeld en geluid elkaar?

Dominique Teufen - *Blitzlicht Skulpturen* (alleen door vwo)] Over wat het kunstwerk is: het licht, de installatie of de afwezigheid van het uiteindelijke beeld? Wat vinden de leerlingen van het feit dat het werk zoals ze het zien alleen bestaat in de reflecties op het moment van fotograferen?

Rood-blaue leunstoel van Gerrit Thomas Rietveld. (1918)